

# Virker godt for de vanskeligste

**Skolen er en viktig arena for å forebygge atferdsproblemer.** En fersk evalueringsstudie fra Atferdssenteret viser blant annet at den skolerettede tiltaksmodellen PALS er spesielt effektiv overfor særlig atferdsvanskelige elever. Evalueringen omfatter alle elever i 3.–7. klasse og deres lærere i fire strategisk utvalgte utprøvingsskoler og fire sammenligningsskoler.



↑ **NEDGANG:** Ved avslutningen av PALS pilotprosjekt fant vi at alle skolene registrerte nedgang i lærerobservert problem atferd, men reduksjonen var størst hos de skolene som i utgangspunktet hadde flest atferdsvanskelige elever, sier forsker Mari-Anne Sørli ved Atferdssenteret.

Det er forskningsdirektør Terje Ogden og forsker Mari-Anne Sørli ved Atferdssenteret som er ansvarlig for studien. Evalueringen omfatter alle elever i 3.–7. klasse og deres lærere i fire strategisk utvalgte utprøvingsskoler og fire sammenligningsskoler (skoler av tilsvarende størrelse og beliggende i samme/tilsvarende geografiske distrikt som pilotskolene).

I sammenligningsskolene foregår undervisningen som vanlig. Dette utelukker imidlertid ikke at andre tiltak kan foregå. Evalueringstilvalget bestod av 704 elever på 3.–7.trinn og 84 lærere/SFO-ansatte. Spørreskjemabaserte målinger av skole- og klassemiljø, elevenes sosiale kompetanse, skolefaglig funksjonsnivå, problematferd og lærernes bruk av proaktive og reaktive handlingsstrategier ble foretatt på tre tidspunkt:

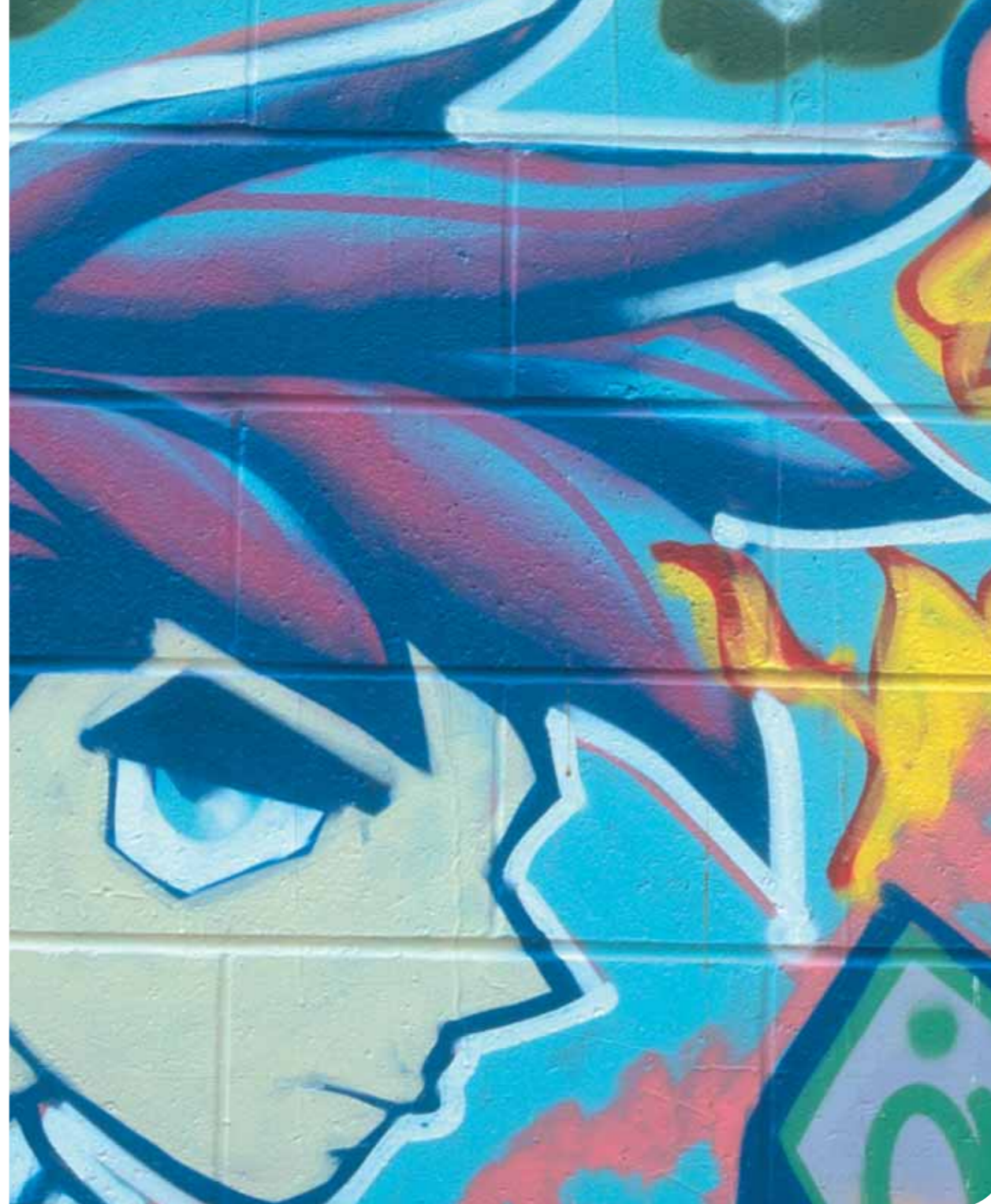
- T1) Ca. 2 måneder etter oppstart av PALS (2002)
- T2) 1 år etter oppstart (2003)
- T3) Ved avslutning av PALS pilotprosjektet (2005).

– **VED STARTEN AV STUDIEN** hadde vi fire hovedspørsmål som vi ønsket å belyse, forteller Mari-Anne Sørli. Disse var:

- Hadde PALS positiv virkning på forekomsten av lærerobservert problematferd i skolemiljø og klasserom?
- Hadde PALS noen innflytelse på de sosiale læringsbetingelsene i klassen, elevenes sosiale kompetanse og lærernes mestringkompetanse?
- Hadde PALS differensielle effekter, altså virket programmet bedre for noen enn for andre?
- Hvilken sammenheng var det mellom utbyttet av PALS og implementeringens kvalitet?

– *Og hva ble konklusjonene ved avslutningen av PALS pilotprosjektet i 2005?*

– Vi fant en signifikant nedgang i lærerobservert problematferd over tid i alle åtte skoler. Men reduksjonen var betydelig større i PALS-skolene enn i de andre skolene. Nedgangen var statistisk og praktisk signifikant både i skolemiljøet, (korridor, trapper, skolegård etc.) og i klasseromskonteksten. Vi fant også at alle skolene registrerte nedgang i lærerobservert problematferd, men reduksjonen var størst hos de skolene som i utgangspunktet hadde mest atferdsvanskelige elever.



## KONKLUSJONEN ER FØLGENDE:

- Det er en signifikant og bemerkelsesverdig stor forskjell mellom PALS-skolene og sammenligningsskolene ved etterundersøkelsen i antall særlig atferdsvanskelige elever i klassen.
- Reduksjonen er størst for utagerende elever. Antallet økte over tid i sammenligningsskolene.
- Også antall innagerende elever økte i sammenligningsskolene mens det var viss nedgang i PALS-skolene.
- Klare forskjeller mellom fremmedspråkelevne i PALS-skolene og i sammenligningsskolene ved etterundersøkelsen.
- Fremmedspråkelevne hadde et overraskende stort utbytte av PALS.
- Utbyttet særlig iøynefallende på det sosiale kompetanseområdet.
- Men også på det skolefaglige området utviklet de seg mer positivt over tid enn fremmedspråkelevne i sammenligningsskolene.

– *Hvorfor tror du at fremmedspråkelevne har så godt utbytte av PALS?*

– Jeg tror det er fordi skolene er mer tydelig på hva som er ønsket atferd gjennom undervisning i forventet

atferd. Ønskene blir vist og øvet på både visuelt og verbalt, og blir dermed enklere å forstå. I andre programmer er det ofte mye prat, og mye «Ikke-retning». «Du skal ikke gjøre sånn, og heller ikke slik», uten at elevene får vite hva som er ønsket retning. Det er ikke gitt at alle elever skjønner dette av seg selv, spesielt ikke hvis de kommer fra en annen kulturbakgrunn. I PALS-skolene reagerer lærerne tydelig på negativ atferd, og er konsekvent i håndteringen, samtidig som de er flink til å oppmuntre og rose eleven når han/hun prøver å gjøre noe positivt. Det er viktig at lærerne griper elevene på fersken når de gjør som forventet, men de skal heller ikke knipe øynene igjen når det blir ubehagelig.

– **OGSÅ I DENNE STUDIEN SER VI** hvor viktig kvaliteten på implementeringen av programmet er, sier Mari-Anne Sørli. – Vi undersøkte også implementeringskvalitet; altså i hvilken grad programmet i praksis ble gjennomført slik det er beskrevet av programutvikler. Vi fant, ikke overraskende, at høy implementeringskvalitet var signifikant relatert til størst nedgang både i problematferd (observert i skolemiljø og klasserom) og i antall særlig atferdsvanskelige elever over tid. Det vil si at skolene med høyest program- og tiltaksintegritet oppnådde størst effekter. I tillegg fant vi uventet raske effekter: de største programeffektene ble oppnådd allerede i løpet av det første implementeringsåret. Disse effektene ble opprettholdt over år 2.

**Ytterligere evaluering er nødvendig** for med større sikkerhet å kunne fastslå om PALS har ønskede effekter også i andre skoler enn de fire utprøvingsskolene. Atferdssenteret igangsatte derfor våren 2007 en ny forskningsbasert evaluering av PALS. Studien er kalt «Positiv atferdsstøtte i skolen» og er en longitudinell studie med planlagt avslutning i 2012.

## Flere skoler med i forskningsprosjekt

PALS (Positiv atferd, støttende læringsmiljø og samhandling i skolen) ble første gang evaluert i forbindelse med utprøving og tilpasning av tiltaksmodellen til norsk skole og kultur. Resultatene var generelt meget lovende, også for fremmedspråkelevne. PALS ble i 2006 anbefalt videreført av en uavhengig forskergruppe. Med støtte fra Utdanningsdirektoratet skal PALS etter hvert tilbys alle skoler i Norge som ønsker det. Studien finansieres med midler bl.a. fra Utdanningsdirektoratet og er godkjent av Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste, Personvernombudet for forskning og Regional forskningsetisk komité.

### Fakta → Studien

- Studien «Positiv atferdsstøtte i skolen» er en forskningsbasert evaluering av PALS, utført av Atferdssenteret.
- Ble i gang våren 2007 med planlagt avslutning i 2012.
- Forskerlaget består av Mari-Anne Sørli (hovedansvarlig forsker), Terje Ogden (forskningsdirektør), Kristine Amlund Hagen (assisterende forskningsleder) og Asgeir Røyrvik Olseth (forskningsmedarbeider)

### → Mer informasjon

- Du finner mer informasjon på [www.atferdssenteret.no](http://www.atferdssenteret.no)

**STUDIENS OVERORDNEDE HENSIKT** er å finne frem til:

- Bedre måter å bygge opp et vedvarende positivt og støttende læringsmiljø for alle elever
- Mer virkningsfulle og inkluderende måter å forebygge atferdsproblemer, mistriivsel og faglige nederlag i skolen
- Mer virkningsfulle måter å støtte barns sosiale utvikling og pro-sosiale ferdigheter i skolen.

I alt deltar 66 barneskoler. I 2008/09 skal en gruppe på ytterligere 18 skoler iverksette en mindre omfattende variant av PALS-modellen, gjennom ett fire-dagers kurs ledet av Atferdssenteret.

En rekke forhold som antas å kunne påvirke skolens læringsmiljø og barns atferdsutvikling og mestring vil bli studert. Skolene vil blant annet bli sammenlignet mht. ressurser og intervensjonsberedskap, kollektiv mestringkompetanse, undervisningspraksis, klassemiljø og problematferd. Utviklingen i elevenes atferd, sosiale og skolefaglig kompetanse vil også bli sammenlignet over tid. Selve implementeringsprosessen og kvaliteten på skolens gjennomføring av program- og tiltaksarbeidet vil dessuten bli studert. Skolene som deltar vil motta noe kompensasjon for at de bidrar med evalueringsskolemiljøet sitt og en vurdering av utviklingen fra år til år.

Tekst: Carina Kalljord

# forebygging.no

Kunnskapsbase og interaktiv arena for forebyggende og helsefremmende arbeid. Nett-tjenesten utvikles gjennom et bredt samarbeid mellom fagmiljøer i Norge. Forebygging.no inneholder mer enn 10.000 fagemner med særlig fokus på rusforebyggende arbeid

Kilder: Arnesen, A., T. Ogden & M.-A. Sørli 2006: Positiv atferd og støttende læringsmiljø i skolen. Oslo: Universitetsforlaget  
Hovedresultater: Sørli og Ogden 2007  
Minoritetsspråklige elevers utbytte: Sørli & Ogden 2007 og Ogden, Sørli & Amlund Hagen 2007

Tekst og foto: Carina Kalljord Illustrasjonsfoto: Ingram